

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Kribverlaging in de Waal

Cultuurhistorie kribben

Water. Wegen. Werken. Rijkswaterstaat.

Eeuwenlang zijn ze een vertrouwd beeld in ons rivierengebied: kribben, oftewel stenen dammetjes die vanaf de oever de rivier in lopen. De cultuurhistorie van kribben gaat ruim 2000 jaar terug. Het project kribverlaging Waal is een mooie aanleiding om deze historie eens onder de loep te nemen.

In den beginne

Het rivierbeeld is de afgelopen millennia drastisch veranderd. Zo was Nederland 2000 jaar geleden één grote rivierenvlakte. Hierin kregen de rivieren alle ruimte om zich te ontplooiën; in hun beddingen werden voortdurend zand, grind en ander erosiemateriaal verplaatst en afgezet. Deze materialen werden onder andere meegevoerd uit de Zwitserse- en Duitse berggebieden. Door de vele aftakkingen vormde zich een rivierendelta, die steeds groter werd. De delta zorgde voor vruchtbare grond die uitermate geschikt was voor landbouwgewassen en vee. Ook was er veel vis in de rivier aanwezig. Dit maakte de delta voor de mens een bijzonder prettige plaats om te wonen. Zo af en toe werden bewoners ook geconfronteerd met de keerzijde van wonen aan de rivier. Dan raasde de rivier met al haar kracht over de velden en sleurde alles mee op haar pad, met alle gevolgen van dien.

Lourdes langs de Waal

"Ik heb eiges joare lang ien de kersnach um twouf uur woater geschep ien de Woal. Ik gieng dan tot het eind van de krib um goed stromend woater te kunne kriege. Da deje ok aander minse. Da woater wier bewoerd en gebruik bijvoorbeeld as je zere oge had, of wratte, of 'n wond, die mos hèle of zwère, of aander uutwendige ziektes. Ok vòr diere was 't goed. 't Woater wier bewoerd tot op 'n aander joar kersmis. Ien stromend woater zit krach. Het is zuver en helder en zach."

Bron: Volksverhalen uit Gendt, een uitgave van het P.J. Meertens-Instituut.

De eerste krib

De eerste bekende krib is te danken aan de Romeinse veldheer Drusus. Hij liet zo'n 2000 jaar geleden op het splitsingspunt van de Rijntakken bij Lobith een krib aanleggen om meer water naar de Neder-Rijn te sturen. Daarmee kon hij het Rijnwater doelmatiger inzetten in de strijd tegen de Germanen.

Middeleeuwen

Daarna bleef het een aantal eeuwen stil op het gebied van kribben, tot in de middeleeuwen (500 -1500 na Christus) dorpjes langs de rivier ontstonden. In die tijd verrezen de dijken. Bewoners bouwden in het rivierwinterbed kribben om land aan te winnen en om kwetsbare dijkstukken tegen het stromende water te beschermen. De kribben waren vaak een bron van rivaliteit: de krib van het ene dorp kon het water naar de dijk van het andere dorp sturen. Dat leidde soms tot grote ruzies. Dan trok een heel dorp erop uit om zo'n krib, die destijds bestond uit wilgenhout, palen en klei, met fakkels in brand te steken.

Overstromingen

Na de middeleeuwen werden er steeds meer kribben gebouwd. Hierbij voerde eigenbelang de boventoon en werd er niet gekeken naar het effect op de rivier als geheel. Alle initiatieven hingen als los zand aan elkaar. Op sommige plaatsen lagen extreem lange kribben, om zoveel mogelijk land aan te winnen. Zulke toestanden waren funest voor de rivierwaterafvoer. Het gebrek aan een goede geleiding van het rivierwater zorgde er voor dat in de winter enorme ijssdammen op de rivieren ontstonden. Losgeraakt ijs zette zich vast op de obstakels in de rivieren. Andere ijsschotsen schoven er overheen en zo ontstonden in korte tijd rijzige ijssdammen die ver boven de dijken uitstaken. Het water vond dan geen doorgang meer en de dijken moesten vroeg of

laat bezwijken. In 1809 en 1820 werd de Nederlandse delta getroffen door ernstige overstromingen. Ijs, water en stormwinden zaaiden dood en verderf.

Centrale regio

Pas in het midden van de negentiende eeuw kwam er een centrale regio op de aanleg van kribben. Niet alleen om het land te beschermen tegen overstromingen maar ook omdat veilige vaarwegen nodig waren voor transport en handel. Rijkswaterstaat kwam met een plan om de woeste Waal aan banden te leggen. Al het rivierwater moest door één geul stromen, zonder eilanden en zandplaten. Om de hoofdgeul op zijn plaats te houden waren er kribben nodig. Tussen 1850 en 1940 verschenen er dan ook honderden stenen dammetjes in de grote rivieren. Zo ontstond de rivier die wij nu kennen: een hoofdgeul in het midden en uiterwaarden aan weerszijden. Door de gekanaliseerde rivier werden de uiterwaarden aantrekkelijk voor allerlei economische activiteiten, zoals boerenbedrijven, scheepsbouw en baksteenfabricage. Vele mensen konden hier generaties lang hun boterham verdienen.

Nieuwe stap

Vandaag de dag zijn kribben niet meer weg te denken uit het Nederlandse rivierenlandschap. Ze zijn nog steeds heel belangrijk voor de afvoer van water, ijs, grind, zand en klei. Ze zorgen ervoor dat de rivier op zijn plaats blijft en bruikbaar is voor de scheepvaart. Het verschil met honderd jaar geleden is dat de rivierbodem is gedaald, waardoor de kribben onnodig hoog zijn komen te liggen en bij hoogwater opstuwing veroorzaken. Door de kribben te verlagen kan het

water gemakkelijker zijn weg vinden. Net als in de laatste twee millennia worden de kribben nu ook weer slim aangepast aan de omstandigheden.

Kribverlaging Waal

Sinds de aanleg van de kribben heeft de geul zich steeds dieper ingescheurd. De kribben steken nu hoog boven het water uit, veel hoger dan honderd jaar geleden. Hierdoor is het bovenste gedeelte van de kribben niet alleen zijn functie verloren maar heeft het ook een negatief effect op de waterafvoer. Het bovenste gedeelte belemmert namelijk de waterafvoer bij hoge waterstanden waardoor het waterpeil omhoog gaat. Het stijgende waterpeil vergroot de kans op overstromingen. Daarbij komt dat in de toekomst nog grotere hoeveelheden water door de rivier afgevoerd moeten worden. Rijkswaterstaat heeft hier actie op ondernomen en gaat ±500 kribben verlagen, tot het niveau van zo'n 100 geleden, tussen Nijmegen en Gorinchem. Door het verlagen van de kribben wordt het water met minder weerstand naar de zee afgevoerd.

Ruimte voor de rivier

Het verlagen van de kribben is een onderdeel van het ruimte voor de rivier programma. Het programma Ruimte voor de Rivier bestaat uit meer dan 30 projecten. Met dit programma wordt het riviereengebied veiliger en mooier.

De vier tekeningen laten de ontwikkeling van de Waal zien in de laatste 7 eeuwen.

Tegelloos: vrije rivier (tot 13e eeuw)

Losse teugel: bedijkte rivier (13e eeuw - 19e eeuw)

Strakke teugel: bedwongen, genormaliseerde rivier (19e - 20e eeuw)
Normalisatie 1e fase (19e eeuw)

Strakke teugel: bedwongen, genormaliseerde rivier (19e - 20e eeuw)
Normalisatie 2e fase (20e eeuw)

- Riviergeul
- Krib
- Zomerkade uiterwaarden
- Steenfabriek met aanlegplaats aan zomerdam
- Strang
- Dijk
- Crevasse
- Doorbraakkolk met waaiervan zand/grind (overslag)
- Dorp/stad op oeverwal
- Uiterwaarden
- Zomerbed

Meer informatie

Kijk voor meer informatie op onze websites:

www.rws.nl/kribverlagingwaal

www.ruimtevoorderivier.nl

Op deze websites vindt u ook informatie over onder meer kribverlaging, natuuronderzoeken, vergunningen, planning en langsdammen.

Dit is een uitgave van **Rijkswaterstaat**
kijk voor meer informatie op www.rws.nl/kribverlagingwaal
of bel 0800 - 8002 (ma t/m zo 06.00 – 22.30 uur, gratis)
januari 2012 | ONO112TP008